

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu Mgr. Ondřeja Chvojku, PhD.: Rovinná sídliská doby bronzovej v hornodunajskom kultúrnom okruhu. Brno – České Budějovice 2011 (1 časť text s.1-169, 2 časť prílohy (s. 170-264) a tabuľky 1 – 89).

Na úvod posudku je potrebné zdôrazniť, že výskum sídlisk doby bronzovej, nie iba rovinných, ale aj výšinných a opevnených, je v rámci celej strednej Európy veľmi nedostatočný. Preto s potešením konštatujem, že sa Ondřej Chvojka podujal na komplexné spracovanie jednej časti tejto náročnej problematiky - rovinné sídliská z doby bronzovej v hornodunajskom kultúrnom okruhu.

Z kultúrno-historického hľadiska má skúmaná oblasť pozoruhodnú zvláštnosť, že región južných Čiech a západných Čiech, napriek masívu Českého lesa a Šumavy, ktoré ich geograficky relatívne výrazne oddelovali od údolia Dunaja v Nemecku, bol v praveku kultúrne s touto oblasťou veľmi úzko spätý. Nálezy z obdobia staršej doby bronzovej, napr. z lokality Hoste ale aj iných, ukazujú, že región južných Čiech mal intenzívne kultúrne kontakty aj v smere východnom, s oblasťou Karpatskej kotliny. Aj v tomto prípade sa ukázala sprostredkovateľská úloha údolia Dunaja ako veľmi významná.

Je správne, že autor do úvodnej časti práce, v rámci metodiky, zahrnul definíciu pojmu „rovinné sídlisko“, chronologické vymedzenie problematiky priestorové ohraničenie sledovaného územia ako aj základnú charakteristiku prírodných pomerov.

Predložená práca má pevnú štruktúru, v rámci ktorej autor v chronologickej postupnosti sleduje rovinné sídliská od staršej doby bronzovej (Br A1-A2/B1), cez strednú dobu bronzovú (Br B-C) až do mladšej a neskorej doby bronzovej (Br D – Ha B). O. Chvojka v rámci dnešných štyroch regiónov: Bavorsko, Horné Rakúsko, južné a západné Čechy, venoval pozornosť tým istým komponentom tj. sídliskám a ich priestorovému vymedzeniu v rámci uvedených regiónov, veľkosti a vnútornej štruktúre sídlisk, sídliskovým objektom, artefaktom a ekofaktom, chronológii a topografii sídlisk, sídelno-priestorovým údajom a regionálnym zhodám a rozdielom. Uvedený pevne štruktúrovaný spôsob spracovania mu tak umožnil, zhromaždením a utriedením informácií a materiálu, postupne naplňať hlavný cieľ práce, tj. podať charakteristiku rovinných sídlisk parciálne v jednotlivých regiónoch horného Dunaja ako aj celkový syntetický obraz o osídlení a jeho dynamike v dobe bronzovej.

Vzhľadom na množstvo informácií a poznatkov, ktoré práca prináša sa v ďalšej časti posudku dotknem iba niektorých otázok a problémov.

V práci autor poukázal na pozoruhodnú a prekvapujúcu skutočnosť, tj. výskyt rovinných sídlisk v dobe bronzovej v inundačnom území riek a potokov. Ide o zaujímavý fenomén, ktorý prieskumy najmä v poslednom období potvrdili aj v stredodunajskom priestore. Pozoruhodné je, že na území juhozápadného Slovenska sme zaregistrovali osídlenie v záplavovom území už v období neolitu (kultúra s lineárnou keramikou). Ide o významnú skutočnosť, ktorá do značnej miery mení doterajšie predstavy o stratégii osídlenia v širšom geografickom priestore strednej Európy.

V areáli rovinného sídliska v Hoste nájdenú keramiku a jej kultúrne zaradenie (A. Beneš v roku 1984) je potrebné vo viacerých prípadoch kriticky prehodnotiť (s. 39). Ide napr. o inkrustované dózy na nôžkach zdobené klukatkou a mriežkovaním, ktoré sú v práci spájané s tzv. hurbanovským typom únětickej kultúry, resp. amfory so stlačenou vydutinou zdobenou zvislými rebrami... spájané s otomansko-maďarovskou fázou (?). V oboch prípadoch ide o keramiku charakteristickú pre keramiku kultúrneho komplexu Maďarovce-Věteřov-Böheimkirchen.

Konštatovanie, že sídlisko v Hoste (s.53) malo silné kultúrne väzby k prostrediu stredného Dunaja a Karpatskej kotliny a iné sídliská v hornodunajskom kultúrnom okruhu ho (až na výnimky v podobe importov) nemali, platí iba pre rovinné sídliská. Na výšinných opevnených sídliskách zo záveru staršej doby bronzovej, najmä v Bavorsku a v Hornom Rakúsku, sú takéto kultúrne kontakty výrazne doložené. Dokumentované sú najmä keramikou, napr. misami na nôžkach s rytou výzdobou a bielou inkrustáciou (Freising - Domberg, Weltenburg-Fraueberg), zásobnicovými nádobami s hrotitými výčnelkami na dne (Ansfelden –Burgwiese) a zlomkami prenosných pecok – pyraunoi (Weltenburg-Frauenberg). Vyskytujú sa tu však aj parohové bočnice konských zubadiel blízke typu Fuzesabony (Weltenburg – Frauenberg, Freising – Domberg).

Závažnou otázkou, na ktorú autor poukázal (s. 80) je otázka kontinuity, resp. diskontinuity osídlenia medzi staršou a strednou dobou bronzovou na strane jednej a medzi strednou a mladšou dobou bronzovou na strane druhej. Ide o širší problém, ktorý sa týka nie iba južných Čiech, ale výrazne vystupuje do popredia aj v oblasti stredného Dunaja. Tu je aktuálny najmä v súvislosti s opevnenými sídliskami, ktoré v závere staršej doby bronzovej náhle zanikajú.

Čo sa týka spochybnenia príslušnosti juhočeskej oblasti k únětickej kultúre (s. 11) kolegom M. Bartelheimom (1998), je to diskutabilné. Niet pochyb, že medzi oboma kultúrami (únětickou a straubinskou) sú početné spoločné znaky napr. v bronzovej industrii, avšak existujú i viaceré odlišnosti napr. v keramike alebo vo výskyte pochovávaní pod mohylami, ktoré je špecifické práve pre juhočeskú oblasť.

Komparatívna analýza rovinných sídlisk ukázala, že úroveň ich poznania je v jednotlivých regiónoch horného Dunaja veľmi odlišná. Je odrazom stavu bádania, ktorý je vďaka veľkoplošným terénnym výskumom, pri ktorých boli odkryté takmer kompletne viac hektárové osady, najlepší v Bavorsku. V tejto súvislosti však za pozornosť stojí skutočnosť, že v južných Čechách až do polovice 60. rokov 20. stor. nebolo známe ani jedno rovinné sídlisko a v súčasnosti je ich existencia doložená až na 26 lokalitách a navyše ďalších 70 je nie úplne istých. Je to obdivuhodný nárast evidentne vďaka terénnej aktivite strednej a mladej generácie juhočeských archeológov najmä v posledných rokoch. Významne svojimi terénnymi aktivitami k tomu prispel i autor predloženej habilitačnej práce.

Ondřejovi Chvojkovi sa v habilitačnej práci podarilo, vďaka nesmierne veľkému penzu heuristickej práce s literárnymi prameňmi ako aj práce v teréne, zhromaždiť množstvo relevantných poznatkov, ktoré sa stali základom úspešného zvládnutia náročnej témy a posunutia poznania rovinných sídlisk doby bronzovej.

Vzhľadom k vyššie uvedenému s plnou zodpovednosťou konštatujem, že predložená habilitačná práca spĺňa štandardné požiadavky kladené na kvalifikačné práce tohto charakteru v obore archeológia.

V Bratislave, 3. 2. 2012

Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc.